

İyirminci Beynəlxalq Dilçilik Olimpiadası

Bansko (Bolqarıstan), 23–29 iyul 2023

Fərdi Müsabiqənin tapşırıqları

Tapşırıqların həlli yollarının yazılma qaydaları

Tapşırıqları köçürməyin. Hər bir tapşırığın həllini ayrı vərəq(lər)ə yazın. Hər səhifədə soyadınızı, yerinizin nömrənisini və tapşırığın nömrəsini yazın. Əks halqa işiniz ləyaqətinə görə qiymətləndirilməyə bilər.

Başqa cür göstərilmədiyi hallarda, aşkar etdiyiniz qayda və qanunauyğunluqları təsvir edin. Əks halda həlliniz tam xal qazana bilməz.

Tapşırıq 1 (20 xal) Quasakapan şinkan dilində bəzi feillərin iki forması və onların Azərbaycan dilinə tərcümələri verilmişdir:

	1 forma	2 forma	Tərcümə
1.	piriy' <i>o (nəyisə) gördü</i>	imbir'i <i>mən (nəyisə) görürəm</i>	<i>görmək</i>
2.	im'ay <i>o (nəyisə) dedi</i>	inim'a <i>mən (nəyisə) deyirəm</i>	<i>demək</i>
3.	aplay' və s.	inapal'a və s.	<i>açmaq</i>
4.	k'aniy'	ıjk'an'i	<i>tələyə düşürmək</i>
5.	ıkniy'	inıkin'i	<i>(nəyəsə) itaət etmək, (nəyəsə) inanmaq</i>
6.	tundiy'	indunat'i	<i>(musiqi) çalmaq</i>
7.	şakşay'	ınşakats'a	<i>oğurlamaq</i>
8.	kişiy'	ıngits'i	<i>qızartmaq</i>
9.	hik'ay	inhik'a	<i>tikmək, toxumaq</i>
10.	hiniy'	inhin'i	<i>oxumaq, bilmək</i>
11.	yuııuy'	inyuıum'u	<i>konfet sormaq</i>
12.	ıplay'	inıpal'a	<i>çimizdirmək</i>
13.	p'ahniy'	ımp'ahan'i	<i>qazımaq</i>
14.	ter'oy	ınder'o	<i>öldürmək</i>
15.	netkay'	?	<i>itələmək</i>
16.	kiriy'	?	<i>çəkmək</i>
17.	p'uhruy'	?	<i>deşik açmaq</i>
18.	her'oy	?	<i>qırışıqları düzəltmək</i>

(a) 15–18 sətirlərdəki boş yerləri doldurun.

Burada quasakapan şinkan dilində daha bir neçə feil forması və onların Azərbaycan dilinə tərcümələri verilmişdir:

19.	imbiiri?	<i>mən görüldüm</i>
20.	hik'aj	<i>mən (nəyisə) tikdim, toxudum</i>
21.	ıqk'ata?	<i>mən yatıram</i>
22.	kirin'	<i>mən (nəyisə) çəkdim</i>
23.	insiiru?	<i>mən tələsdim</i>
24.	inişapa?	<i>mən gedirəm</i>
25.	inima?	<i>mənə deyirlər</i>
26.	şawşan'	<i>mən (nəyisə) əkdim</i>
27.	şur'uq	<i>mən (nəyisə) seçdim</i>
28.	indeero?	<i>mən öldürüldüm; mən öldüm</i>
29.	imbiri?	<i>mən görülürəm</i>
30.	heero?	<i>(qırışıqları) düzəldildi</i>
31.	p'ihna?	<i>o atlandı</i>
32.	şawşa?	<i>o əkildi</i>
33.	ak'okama?	<i>o diz çökür</i>
34.	atero?	<i>o öldürülür; o ölür</i>
35.	k'aata?	<i>o yatdı</i>
36.	asiru?	<i>o tələsir</i>
37.	işpa?	<i>o getdi</i>
38.	aşakaşa?	<i>o oğurlanır</i>
39.	her'oq	?
40.	inişpa?	?
41.	apla?	?
42.	?	<i>o (nəyisə) seçdi</i>
43.	?	<i>mən (nəyisə) gördüm</i>
44.	?	<i>mən (nəyisə) əkirəm</i>
45.	?	<i>o tələyə düşdü</i>
46.	?	<i>mən atlanıram</i>
47.	?	<i>o tikilir, toxunulur</i>
48.	?	<i>mən çimizdirildim</i>

(b) 39–48 sətirlərdəki boş yerləri doldurun.

△ **ŋ** = *səngək* sözündə *ng*. **ş** ≈ *ş*. **ts** = *ts* (tək səs kimi tələffüz olunur). **ʔ**, **h**, **ʔ**, **w** və **y** samit səslər; **ʔ** və ardınca ' samitləri qısa müddətə boğazda hava axını dayandıraraq tələffüz olunur. **i** sait səslər. Qoşa hərf uzun səs bildirir.

Quasakapan şinkan dili şinkan dil ailəsinə aiddir. Qvatemalanın Quasakapan şəhərində danışılırdı. Artıq bu dildə səlissə danışan yoxdur — bütün dil daşıyıcıları son 50 ildə ispan dilində danışmağa başlayıblar.

—Samuel Əhməd

Tapşırıq 2 (20 xal) Aşağıda apurinan dilində cümlələr və onlara Azərbaycan dilində uyğun olan cümlələr verilmişdir:

1. nuta sykaru nykanawate uwamukary	}	<i>Mən kanoemi ona_(q.c.) verdim.</i>
2. nykanawate nysykaru uwamukary		
3. pita ātary ipurāā	—	<i>Sən suyu içdin.</i>
4. kyky mynaru nyherēka sytumukary	—	<i>Kişi qanını qadına gətirdi.</i>
5. herēkatxi uātary sytu	—	<i>Qadın qanı içdi.</i>
6. nhiximakyte pixinhikary	—	<i>Sən bahğımı xatırladın.</i>
7. pitxiparyte umynary kykymukary	—	<i>O_(q.c.) sənin bananını kişiyə gətirdi.</i>
8. hātakuru xinhikary naikute	—	<i>Qız evimi xatırladı.</i>
9. sytu apy syykanu nutamukary kyky	—	<i>Kişi qadının sümüyünü mənə verdi.</i>
10. nhipurāāte nātary	—	<i>Mən suyumu içdim.</i>
11. kywītxi apukary	—	<i>O_(k.c.) başı tapdı.</i>
12. ywa mynanu kyky uky nutamukary	—	<i>O_(k.c.) mənə kişinin gözünü gətirdi.</i>
13. ximaky nhikary apītxi	—	<i>Bahq sümüyü yedi.</i>
14. hātakuru txiparyte napukary	—	<i>Mən qızın bananını tapdım.</i>
15. ximaky kywy inhikary	—	<i>O_(k.c.) bahğın başını yedi.</i>
16. hātakuru uapukaru	—	<i>O_(q.c.) qızı tapdı.</i>

(a) Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

17. uwa xinhikaru sytu
18. txipary nhinhikary
19. kyky aikute pysykary ywamukary

(b) Bu cümlə qrammatik cəhətdən düz deyil. Səbəbini izah edin və düzgün variantımı təklif edib onun Azərbaycan dilində tərcüməsini yazın:

20. uwa umynary kanawa ximakymukary

(c) Apurinan dilinə iki üsulla tərcümə edin:

21. *Sən evi tapdın.*
22. *Mən sənin kanoeni qıza gətirdim.*
23. *O_(k.c.) mənə sənin suyunu gətirdi.*
24. *Kişi qızın qanını içdi.*
25. *Mən gözü xatırladım.*
26. *Sən bananımı yedin.*

△ Apurinan dili aravak dil ailəsinin purus qrupuna aiddir. Braziliyanın şimal-qərbindəki Amazon bölgəsində, Purus çayı boyunca, təxminən 9.500 nəfərdən ibarət ümumi etnik əhalinin 30%-dan çoxu danışır.

nh ≈ niyə sözündə ni; tx = ç; x = ş. y ≈ i. ā, ē, ī burun saitləri. —Kseniya Gilyarova

Tapşırıq 3 (20 xal) Aşağıda sahilyanı marind dilində cümlələr və onların Azərbaycan dilinə tərcümələri verilmişdir:

1. **ob-dahetok** — *Sən, həqiqətən də, qayıtdın.*
2. **nake-dahetok** — *Biz qayıtdıq.*
3. **nambat-ihwin** — *Ah, mən ağladım.*
4. **nambe-otab** — *Biz, həqiqətən də, sizi qovduq.*
5. **um-kulayawn** — *O nahaq yerə sənə gülürdü.*
6. **e-keseh** — *Siz ona tüpürdünüz.*
7. **ubate-huyanab** — *Ah, sən bizi susdurdun.*
8. **nakum-hoyab** — *Mən nahaq yerə sizi susdurdum.*
9. **nambame-ɣadayawn** — *Oy, biz səni geridə qoyduq.*
10. **ebe-ɣadanawn** — *Siz, həqiqətən də, bizi geridə qoydunuz.*
11. **ibatum-ɣadewn** — *Ah, siz nahaq yerə onu geridə qoydunuz.*
12. **a-isana** — *O məni yarıya böldü.*
13. **obam-eseb** — *Oy, sən onu yarıya böldün.*

Bu feillər yuxarıda qeyd edilmiş feillərlə müqayisədə müəyyən qrammatik fərqlərə malikdir:

14. **bate-tamanab** — *Ah, biz suyun üzünə çıxdıq.*
15. **ba-tamab** — *Siz, həqiqətən də, suyun üzünə çıxdınız.*
16. **a-ɣuyayah** — *Sən diksindin.*
17. **bam-ɣuyanah** — *Oy, mən diksindim.*

(a) Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

18. **e-ɣuyanah**
19. **ba-ihwin**
20. **nabum-kisayah**
21. **bat-ɣadawn**
22. **ubamum-kolewn**

(b) Sahilyanı marind dilinə tərcümə edin:

23. *O suyun üzünə çıxdı.*
24. *Ah, sən qayıtdın.*
25. *Oy, mən onu susdurdum.*
26. *O, həqiqətən də, bizi qovdu.*
27. *Siz, həqiqətən də, nahaq yerə bizə tüpürdünüz.*

△ Sahilyanı marind dili anim dil ailəsinə aiddir. İndoneziyanın Cənubi Papua əyalətində təxminən 8.000 nəfər danışır.

ɣ və y samit səslər. Sahilyanı marind dilinin yazı formalarında defis (-) ayrı sözlər kimi tələffüz edilən və iki hissədən ibarət olan feillərin iki hissəsini ayırmaq üçün istifadə olunur.

—David Hultman (məsləhətçi: Bruno Ulson)

Tapşırıq 4 (20 xal) Aşağıda düzən kri dilində feil formaları və onların Azərbaycan dilinə tərcümələri verilmişdir:

1. **nimawinēskomik** — *o mənə meydan oxuyur*
2. **kiwāpamināwāw** — *siz məni görürsünüz*
3. **kinakininān** — *sən bizi saxlayırsan, siz bizi saxlayırsınız*
4. **nikakwēcimānānak** — *biz onlardan soruşuruq*
5. **kiwīcihāw** — *sən ona kömək edirsən*
6. **nikakwēcimānān** — *biz ondan soruşuruq*
7. **niwāpamāw** — *mən onu görürəm*
8. **kimawinēskomin** — *sən mənə meydan oxuyursan*
9. **nimawinēskomikonānak** — *onlar bizə meydan oxuyurlar*
10. **kikakwēcimik** — *o səndən soruşur*
11. **kiwāpamitinān** — *biz səni görürük, biz sizi görürük*
12. **ninakināwak** — *mən onları saxlayıram*
13. **kiwīcihikowāw** — *o sizə kömək edir*
14. **kinakinikwak** — *onlar səni saxlayırlar*
15. **kiwāpamāwāwak** — *siz onları görürsünüz*
16. **kiwīcihitin** — *mən sənə kömək edirəm*

Burada düzən kri dilində daha bir neçə feil forması və onların Azərbaycan dilinə tərcümələri verilmişdir:

17. **ē-nakināyēk** — *siz onu saxlayarkən*
18. **ē-wīcihak** — *mən ona kömək edərkən*
19. **mawinēskomikoyāhkwāwi** — *onlar bizə meydan oxusalar*
20. **wāpamaci** — *sən onu görsən*
21. **wīcihitako** — *mən sizə kömək etsəm*

(a) Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

22. **ē-wāpamikoyēk**
23. **ninakinikonān**
24. **kikakwēcimāwāw**
25. **kiwīcihitināwāw**

(b) Düzən kri dilinə tərcümə edin:

26. *biz onlardan soruşsaq*
27. *onlar sizə meydan oxuyurlar*
28. *onlar mənə kömək edirlər*
29. *sən onları görürsən*
30. *mən sizi saxlayıram*

△ Düzən kri dili alq dil ailəsinin algonkin qoluna aiddir. Kanadanın Cənubi Saskaçevan və Mərkəzi Alberta əyalətlərində təxminən 12.000 nəfər danışır.

Bu tapşırıqda *biz* = biz sənsiz. **w** və **y** samit səslər. ˘ işarəsi saitın uzun olduğunu bildirir.

—Lidiya Stanovnik, Alekseys Pequşevs

Tapşırıq 5 (20 xal) Suppire dilində saylar və onların mənaları verilmişdir:

baashuunni	7
bejaaga na niŋkin	21
ŋkwuu taanre na beeshuunni na kaŋkuro	285
kampwoo na ŋkwuu shuunni na beetaanre na baani	626
kampwɔhii sicyɛere na bejaaga na ke na baaricyɛere	1639

(a) Rəqəmlə yazın:

- **kampwɔhii shuunni na ke**
- **ŋkuu na baataanre**

(b) Suppire dilində yazın: 15; 109; 152; 403; 1534.

△ Suppire dili atlantik-konqo dil ailəsinin senufo qrupuna aiddir. Mali və Kot-d'İvuarda təxminən 350.000 nəfər danışır.

Sözlər sadələşdirilmiş transkripsiyada verilir. **ɛ** və **ɔ** sait səslər. **ŋ** və **ɲ** samit səslər.

—*Alekseys Pequşevs*

Redaktorlar: İvan Derjanski (texniki redaktor), Hyu Dobbs, Dmitri Gerasimov, Kseniya Gilyarova, Qabriyela Hladnik, David Hultman, Boris İyomdin, Kim Mingyu, Li Thehun, Lyu Yuyyan, Bruno L'Astorina, İmer Maknayt, Dan-Mircea Mirea, Andrey Nikulin, Miyna Norvik, Pan Tunle, Alekseys Pequşevs, Yan Petr, Aleksandr Piperski, Pşemıslav Podleşmı, Şincini Qhoş, Stanislav Qureviç, Mariya Rubinşteyn, Daniel Rutski, Pavel Sofroniyev, Neytan Somers, Milena Veneva (baş redaktor), Elisiya Vorner, Samuel Əhməd .

Azərbaycan mətni: Sofiya Şıqayeva-Mitreska.

Uğurlar!